

biografi om henne. Biografin, som först publicerades 1985, har också blivit översatt till engelska, och det är just den engelska utgåvan som har använts här (*Bertha von Suttner: A Life for Peace*, 1996). I denna avslöjas detaljer om parets svåra ekonomiska och personliga problem som inte syns i det dittills mest använda källmaterialet, nämligen von Suttners memoarer.

Titeln och baksidestexten indikerar dels att det centrala i boken är förhållandet mellan Bertha von Suttner och Alfred Nobel, dels att detta rörde sig om en regelrätt kärleksrelation. Som läsare inser man snabbt att detta är överdrifter. Medan två hela avsnitt tillägnas Alfred Nobel, syns han endast sporadiskt på en del andra platser i boken. Han framställs som ett melankoliskt geni som sedan första mötet med von Suttner, som ägde rum i Paris 1876, förblir olyckligt kär i henne. I undersökningen av relationen mellan dessa två framkommer långvarig vänskap och intellektuell gemenskap starkast. Däremot saknar de tolkningar som Ramklint gör gällande Nobels och von Suttners romantiska känslor för varandra belägg i det presenterade källmaterialet, som dessutom ingalunda är nytt, utan i princip det som använts av till exempel Kenne Fant i hans biografi över Nobel som utkom 1991.

Frågan är om boken tillför någon betydande ny kunskap för den professionelle historikern. Inga nya källor framträder och dessutom saknas tydliga käll- och litteraturhänvisningar. Däremot är bilagan med kronologin över både det som hände i huvudpersonens liv och i samhället till stor hjälp för läsaren. Även om den är riktad till en bredare publik, så är boken trots allt en av få skrivna verk om Bertha von Suttner på svensk botten. Dess viktigaste bidrag är den nyanserade bilden av hennes liv som läsaren här bjuds på. Detta är berättelsen om en individs väg mot ett starkt engagemang och idogt arbete för fred, utan den glorifiering som har varit utmärkande för fredsrörelsernas skildringar av fredskämpen. Då hon dog strax före första världskrigets början hann von Suttner inte se den förstörelse som kom med detta. Skulle hon i dag, åtminstone för en stund, återvända till jordelivet, finns det risk att hon, precis som Ramklint konkluderar, skulle "falla i gråt" (s. 217).

Örebro universitet

SANELA BAJRAMOVIC JUSUFBEGOVIC

Jan Selling, *Svensk antiziganism: Fördomens kontinuitet och förändringens förutsättning* (Limhamn: Sekel bokförlag 2013).

Antizagavad...? sa min goda vän och såg ut som ett frågetecken, när jag berättade vad boken jag recenserar för *Historisk tidskrift* handlar om. För denna välutbildade, politiskt engagerade ekonom var begreppet antiziganism helt

okänt. Ordbehandlingsprogrammet jag använder i skrivande stund håller med – det ilska röda understrecket påstår att "antiziganism" utgör ett återkommande ordfel i texten.

Det är därför Jan Sellings bok är så viktig. Antiziganismen som föreställningskluster och social praktik har begränsat, försvårat och förstört liv under många hundra år. På 2000-talet har en del upplysnings- och försoningsinitiativ tagits i länder som till exempel Sverige och Norge. Forskningen kring antiziganismen är dock fortfarande påtagligt knapphändig. Denna översikt av den svenska antiziganismens historia utgör därför en välkommen startpunkt för vidare forskning.

Selling påstår att han vill "ge en mångfasetterad bild av svensk antiziganism i ett långt tidsperspektiv, så som interaktion mellan intellektuella och folkliga diskurser, fantasier och fördomar, politisk handling och social verklighet". Detta lyckas han mycket bra med. Med tydlig kapitelindelning tar han sig an antiziganismens akademiska ursprung, politiska utveckling och sociala praktik. Ett sista kapitel diskuterar 2000-talets något tafatta uppgörelseinitiativ. Mellan äldsta och yngsta källa löper 300 år, men det är 1900-talet, och då i synnerhet 1920–1950-talen, som ges mest uppmärksamhet.

Bokens starkaste del är undersökningen av de sociala praktikerna. Genom noggrann läsning av bland annat polisrapporter, pressmaterial och domstolsprotokoll visar Selling hur diskrimineringen av romer och resande har gått till i praktiken. Beslut kring vem som fått vistas var; vem som ansetts vara trovärdig i en rättstvist; och på vilka grunder och indicier polisen ansett sig böra ingripa och mot vem, blir tydliga i Sellings sakliga läsning av materialet. Svepande, negativa kollektivbedömningar har ständigt applicerats på enskilda individer av socialtjänstemän, poliser, offentliga utredare, kyrkorepresentanter, journalister och medborgare över lag, och inverkat på hanteringen av resande och romer. Ett viktigt resultat är att den diskriminering som otvivelaktigt ägde rum, mycket sällan fästes på papper. Det har i första hand handlat om beslut fattade på låg nivå i statsapparaten, av lokala makthavare, ofta muntligt delgivna och utan krav på dokumentation. Förutom invandringsförbudet för romer som gällde mellan 1914 och 1954, har lagen inte diskriminerat dessa grupper. Det har i stället de verkställande gjort genom ett godtyckligt, personligt och inte sällan paternalistiskt maktutövande. Resultaten påminner om hur illa det kan gå när lagens utövare ges för stort utrymme att tolka lagutrymmen som handlar om vaga saker som "skötsamhet" eller "särskilda skäl". Detta känns igen från min egen tidigare forskning om hur tjänstemän på Statens Utlänningskommission på 1940- och 1950-talen själva hade att bedöma hur långa flyktingars uppehållstillstånd borde vara, och med vilka eventuella restriktioner de skulle förses.

Beskrivningen av den politiska utvecklingen är också intressant. Medan 1920-talets rompolitik var uttalat exkluderande, inspirerad av rasbiologiska antipatier, var 1950-talets inkluderande men paternalistisk. Välfärdssveriges ledord gentemot romer och resande hette nu assimilering, men själva anförtraddes de inte något inflytande över utvecklingen. I stort sett hela 1900-talets rompolitik präglades också av stor undersöknings- och informationsinsamlingsiver, ofta med vetenskapligt tvivelaktiga metoder. Gång på gång skulle de endast några hundra individer som det var tal om registreras, mätas, räknas och artbestämmas. Till och med "kvartszigenare" skulle inkluderas i registren så sent som i 1954 års "Zigenarutredning". Objektiva kriterier för inkludering i dessa grupper var dock svåra att precisera. Så beslöt till exempel Socialstyrelsen år 1944, efter mycket tid och möda, att i begreppet "tattare" inkludera alla personer som av någon annan ansågs vara det.

Sellings beskrivande ansats (att ge en "mångfasetterad bild") befriar möjligen från striktare krav på urvalskriterier. Påståendet att ett "annat källmaterial, andra historiska skeenden och andra infallsvinklar kunde ha givit en annan bild" syftar säkerligen till att försäkra boken mot representativitetskritik. En tydligare motivering av urvalskriterierna hade dock ändå varit önskvärd, i synnerhet eftersom boken tar sig an så breda fält av både teori och praktik, och inkluderar ett så stort tidspann. Man kan också tycka att det ambitiösa empiriska upplägget hade kunnat bädda för en modigare analys. Boken beskriver snarare än förklarar. Varför skedde den stora omsvängningen i politiken på 1950-talet? Och varför förverkligades den tidigare i Sverige än i Norge och Västtyskland? Hur förhåller sig Sellings resultat till den internationella forskningen? Antiziganismens långlivade hegemoni är ett annat område som väcker frågor. Här lämnas dock läsaren med fler frågor än svar. Med andra ord finns här en utmärkt början till vidare forskning. Sellings bok har på ett förtjänstfullt sätt berett vägen.

King's College London

CECILIA NOTINI BURCH

Monika Djerf-Pierre & Mats Ekström (red.), *A history of Swedish broadcasting: Communicative ethos, genres and institutional change* (Göteborg: Nordicom 2013). 379 s.

Juhanni Wiio (red.), *Den finska televisionens milstolpar: Program och programproduktion under fem årtionden* (Göteborg: Nordicom 2014). 249 s.

Att det nyligen kommit två nationella översiktsverk med huvudfokus på tv-mediet – *A history of Swedish broadcasting* och *Den finska televisionens*